

2 Beleidsbepaling, participanten en procedures

2.1 Ruimtelijk kwaliteitsbeleid in Ede

Welstandstoezicht maakt deel uit van het lokale ruimtelijke kwaliteitsbeleid. Ruimtelijke kwaliteit richt zich op het opstellen van een planologisch kader en stedenbouwkundige plannen. Ruimtelijk kwaliteitsbeleid is noodzakelijk om een beoordelingskader voor het welstandstoezicht te kunnen formuleren.

In de welstandsnota zal kort moeten worden ingegaan op de belangrijkste kaders voor het ruimtelijk kwaliteitsbeleid. Daarbij spelen de volgende type plannen een rol:

- Stadsvisie Ede (in ontwikkeling);
- Structuurvisies;
- Beeldkwaliteitplannen;
- Architectuurnota;
- Groenstructuurplannen;
- Bestemmingsplannen;
- Stedenbouwkundige plannen.

2.2 Cultuurhistorisch beleid (Monumentenzorg en Archeologie)

Het cultuurhistorisch beleidsterrein vormt een belangrijk onderdeel van het ruimtelijk kwaliteitsbeleid in de gemeente. Omdat welstand vooral betrekking heeft op de direct zichtbare gebouwde omgeving is vooral de relatie met het beleidsveld Monumentenzorg van belang. Naast de taken en verplichtingen in het kader van het rijks- en provinciaal monumentenbeleid voert Ede een actief gemeentelijk beleid.

Van oudsher is daarbij het beschermings- en instandhoudingsbeleid van groot belang. De zorg voor, en het behoud van waardevol erfgoed werd en wordt vooral nagestreefd middels bescherming van de belangrijkste objecten op rijks- en gemeentelijk niveau. Hieraan gaat in de regel omvangrijk onderzoek vooraf dat tot doel heeft de cultuurhistorische waarden in beeld te brengen (o.a. inventarisatie en selectie, opstellen cultuurhistorische waardenkaarten). Inmiddels genieten in Ede circa 250 objecten, complexen en (stedenbouwkundige) structuren een vorm van bescherming¹.

Thans is er een belangrijke kentering waarneembaar in het cultuurhistorisch beleidsveld. De cultuurhistorische identiteit zal sterker richtinggevend moeten gaan worden bij de toekomstige inrichting van de gemeente. Cultuurhistorie moet daarom een actieve rol moet gaan spelen in de ruimtelijke planvorming. De inbreng van cultuurhistorie als inspiratiebron en onderlegger bij ontwikkelingsprocessen in cultuurhistorisch waardevolle gebieden is daarbij onontbeerlijk.

Rijk en provincie

Van groot belang in dit verband is de integrale rijksnota Belvédère (1999), die tal van maatregelen beschrijft om cultuurhistorie op een volwaardige manier en vanaf de eerste planfase als wegingsfactor bij

¹ In de bijlage is een overzichtslijst van alle monumenten binnen de gemeente Ede opgenomen.

de ruimtelijke planvorming te betrekken. Belvedere beschouwt het cultuurhistorisch verleden als bepalende factor in de toekomstige ruimtelijke inrichting van Nederland.

De Provincie haakt aan bij deze nieuwe koers gezien de recentelijk verschenen nota Belvoir (2000). Aangedrongen wordt o.a. op het inzichtelijk maken van de bij ontwikkelingsprocessen in het geding zijnde cultuurhistorische waarden en het integreren van cultuurhistorie in de planvorming. Cultuurhistorische waarden worden als bepalende factor gezien voor de kwaliteit van de leefomgeving.

De monumentencommissie

Op basis van de Monumentenverordening Ede 1998 is een gemeentelijke monumentencommissie ingesteld. De commissie adviseert het college hoofdzakelijk over zaken die verband houden met de uitvoering van deze verordening en de Monumentenwet 1988. Het grootste deel van de vergunningplichtige plannen is ook bouwvergunningplichtig. Het kan voorkomen dat op het perceel van een monument plannen worden gemaakt, die -zo blijkt uit jurisprudentie- niet onder de monumentenvergunningplicht vallen, maar wel bouwvergunningplichtig zijn. Deze categorieën aanvragen bieden goede aanknopingspunten voor een verdergaande samenwerking tussen de welstands- en monumentencommissie.

Naar aanleiding van de nota's Belvedere en Belvoir zal het takenpakket van de commissie verruimen. Steeds vaker zullen er immers adviezen moeten worden uitgebracht in verband met planvorming in cultuurhistorisch waardevolle gebieden. Door het benoemen en verbijzonderen van deze gebieden en structuren in de nieuwe welstandsnota heeft welstand wel middelen om de samenhang in architectonisch en stedenbouwkundig opzicht in stand te houden. Ook deze ontwikkeling noopt tot intensievere samenwerking tussen welstand en monumenten.

Bij de implementatie van de welstandsnota wordt ingegaan op de wijze waarop de afstemming tussen de welstands- en monumentencommissie wordt vormgegeven.

2.3 Relatie welstand en bestemmingsplan

Zowel het bestemmingsplan als de welstandsnota geven invulling aan de ruimtelijke kwaliteit binnen een gemeente. De welstandsnota geeft het beleid voor de visuele kwaliteit van de gebouwde omgeving voor de gemeente of een deel van de gemeente weer. Het bestemmingsplan beoogt primair het coördineren van verschillende belangen die bij het bebouwen en het gebruik van de in het plan begrepen grond zijn betrokken. In het algemeen spelen ten aanzien van bouwwerken, de volgende aspecten daarbij een rol:

- omvang, situering e.d. met het oog op een goed functioneren van alle in de afweging betrokken belangen;
- de voorschriften dienen een directe relatie te hebben met de bestemming en mogen slecht om dringende redenen een beperking van het meest doelmatig gebruik inhouden.

De raakvlakken tussen de welstandsnota en het bestemmingsplan op het onderdeel van de visuele kwaliteit worden voor een belangrijk deel bepaald door de in het bestemmingsplan na te streven doeleinden. Zo zal een welstandsnota voor een gebied waarvoor tevens een beschermd dorps- of stadsgezicht van toepassing is meer terughoudend kunnen zijn dan voor een nieuwbouwwijk. Dit kan ook betrekking hebben op meer gedetailleerde onderdelen. Indien bijvoorbeeld één van de karakteristieken van een buurtschap is gelegen in bebouwing met de nokrichting haaks op de weg, dan kan dit aanleiding

zijn deze richting in het bestemmingsplan vast te leggen. De welstandsnota hoeft zich daarover in principe niet meer uit te spreken.

De afstemming tussen de welstandsnota en het bestemmingsplan dient in principe plaats te vinden bij de voorbereiding van het ontwerp van het ruimtelijk plan. Aangezien het bestemmingsplan beperkte mogelijkheden biedt om, naar aanleiding van een concrete bouwaanvraag, sturend op te treden kan worden overwogen de regelgeving in het bestemmingsplan meer terughoudend te laten zijn. Alleen die elementen waaraan, gelet op de ruimtelijke gevolgen, iedere bouwaanvraag dient te voldoen worden opgenomen in de voorschriften van het bestemmingsplan.

Gelet op de jurisprudentie is het gewenst dat het bestemmingsplan aangeeft in hoeverre het plan ruimte biedt voor beperkingen via welstand.

2.4 Relatie welstand en beeldkwaliteitplan

Een beeldkwaliteitplan kan worden gezien als een ontwikkelingsgericht instrument ten aanzien van de ruimtelijke kwaliteit. Welstand is veel meer een beheersgericht instrument.

Een beeldkwaliteitplan geeft sturing aan de gewenste beeldkwaliteit bij de verdere uitwerking in een stedenbouwkundige verkaveling en verschillende uitwerkingen/inrichtingsplannen. Het gaat daarbij zowel om ruimtelijk-visuele aspecten van de openbare ruimte en anderzijds de bebouwing en inrichting van een terrein. Het beeldkwaliteitplan functioneert als uitgangspunt, toetsingskader en inspiratiebron voor de inrichting van de openbare ruimten door de gemeente, het uitgiftebeleid en het welstandstoezicht.

In een beeldkwaliteitplan worden onder andere welstandscriteria geformuleerd. Een beeldkwaliteitplan kan in Ede dan ook vervangend ten opzichte van de welstandscriteria werken. Dit kan plaatsvinden door een integrale opname ervan of door het opnemen van een verwijzing naar het beeldkwaliteitplan. De welstandscommissie dient in dit geval te toetsen aan het beeldkwaliteitsplan.

2.5 Relatie welstand en architectuurbeleid

De gemeente Ede beschikt over een handvat voor integraal architectuurbeleid: "Ede onder architectuur". Met dit handvat moet er binnen en tussen de verschillende gemeentelijke beleidsvelden meer aandacht komen voor architectuur. In het handvat wordt gepleit voor een verzwaring van de welstandscommissie (heeft plaatsgevonden) en het komen tot een intensievere samenwerking tussen welstandcommissie en monumentencommissie. De welstandcommissie is er mede voor om het niveau van de architectuur in Ede zo hoog mogelijk te houden en een extra impuls te geven.

Naast het handvat wordt het architectuurbeleid binnen de gemeente Ede vooral verwoord in beeldkwaliteitplannen, die voor specifieke stedenbouwkundige plannen worden opgesteld. Een aantal gebieden verdienen vanuit architectonisch opzicht bijzondere aandacht:

- hoofdwegen en herkenningspunten;
- grote samenhangende uitbreidingsgebieden (zoals Kernhem);
- markante plekken, randen en zichtlocaties op bedrijfsterreinen;
- voor Ede karakteristieke monumenten, parken, ensembles, enz.;

- locaties waar gemeente Ede als grondeigenaar projecten met uitstraling en kwaliteit kan realiseren om een voorbeeldfunctie te vervullen.

2.6 Welstandstoezicht in Ede: de huidige situatie

De welstandscommissie

In Ede bestaat een gemeentelijke welstandscommissie. Er wordt geen gebruik gemaakt van welstandsadvies via het provinciaal opererende Gelders Genootschap. De welstandscommissie bestaat uit 6 leden. Per vergadering van de grote commissie zijn er 3 leden aanwezig. Eén der leden is voor 1 jaar voorzitter en 1 lid is vice-voorzitter. Per vergadering van de grote welstandscommissie is of de voorzitter of de vice-voorzitter aanwezig.

Voor de vergaderingen is een vergaderschema samengesteld waarbij getracht is deze zodanig samen te stellen dat er altijd 2 leden aanwezig zijn die ook bij de vorige vergadering aanwezig waren, dit in verband met de continuïteit. Doordat de leden zelf ook veelvuldig rouleren ontstaat deze continuïteit nu niet.

Bij de kleine welstandscommissie is naast de secretaris altijd 1 lid aanwezig.

Het welstandstoezicht

Het welstandstoezicht is verankerd in de bouwverordening. Deze bouwverordening hanteert algemene, abstracte welstandscriteria. Beoordeeld wordt of een bouwwerk voldoet aan redelijke eisen van welstand (conform artikel 12 van de Woningwet) door te letten op:

- de aanvaardbaarheid van het bouwwerk in relatie tot de karakteristiek van de al aanwezige bebouwing, de openbare ruimte, het landschap dan wel de stedenbouwkundige context;
- massa, structuur, maat en schaal, detaillering, materiaalkeuze en kleurstelling;
- samenhang in het bouwwerk of de bouwwerken voor wat betreft de onderlinge relatie tussen de samenstellende delen daarvan.

Er ligt geen gemeentelijke visie of structuurbeeld ten grondslag aan de welstandstoetsing. Per inkomend geval wordt getoetst. Er worden 50 plannen per week getoetst. De helft hiervan maakt gebruik van het inloopspreekuur waar advies wordt gegeven. Dit inloopspreekuur werkt goed en zorgt er mede voor dat gemiddeld 80% van de plannen direct wordt goedgekeurd. Het College van B&W wijkt vrijwel nooit af van het welstandsadvies. De welstandscommissie brengt geen jaarverslag uit.

Voor speciale projecten en plannen wordt onder meer gebruik gemaakt van een supervisor, zoals in Kernhem. In voorkomende gevallen wordt ook gebruik gemaakt van externe (stedenbouwkundige) deskundigen ter advisering. Voor enkele gebieden zijn beeldkwaliteitplannen opgesteld. De rol van welstand is niet geformaliseerd in deze plannen.

Veel bouwaanvragen komen binnen via het vooroverleg. In de meeste gevallen worden deze plannen aangepast op basis van het resultaat van het vooroverleg en komen vervolgens niet meer terug in het eindoverleg. Impliciet is in deze gevallen dan wel goedkeuring verleend.